

PEDAGOGY AND EDUCATION

 DOI 10.51582/interconf.19-20.11.2023.021

Модернізація традиційної методики академічного рисунку засобами високих технологій (цифрова камера, 3D-сканер)

Черкесова Інна Григорівна¹

¹ Професор, заслужений діяч мистецтв України;
Волинський національний університет імені Лесі Українки; Україна

Анотація.

У статті розглядається проблема використання здобувачами вищої освіти користування цифрових камер та 3D-сканерів під час занять з рисунку і живопису. Протидіяти технічному і цифровому прогресу безглуздо, тому проводиться аналіз ситуації, визначаються позитив і негатив у методиці ведення рисунку з оперттям на фотовідбитки на екранах гаджетів. Аналіз ситуації відбувається у реальності на заняттях з рисунку за студентами 4 курсу кафедри образотворчого мистецтва. Проводиться аналіз першого етапу використання цифрового відбитку під час аналізу форми природи академічною методикою.

Ключові слова:

діджитал відбиток
3D-сканер
академічний рисунок
деформація форми цифровими гаджетами

PEDAGOGY AND EDUCATION

У добу активного задіяння і розповсюдження ІТ в усіх сферах творчої діяльності людини постала проблема рівня «поєднання непоєднуваного» – своєрідний кентавр – у галузі методики академічного рисунку так живопису. Сучасна молодь, що народжена у 21 сторіччі, вже не може не користуватися високотехнологічними гаджетами, вправно опановує нові пристрої і можливості цифрового інструментарію. Сприйняття реальності у молоді детермінується зображеннями на екранах смартфонів (Андроїд) та айфонів (IOS), наприклад, під час занять з академічного рисунку. Здобувачі мистецької освіти (023 Образотворче мистецтво) успішно фотографують натуру з обраного ракурсу, таким чином фіксують миттєвість споглядання на відбитку замість осмислення форми натури та алгоритму створення ілюзії тривимірності на двомірній площині паперу (полотна) конструктивно-композиційним рисунком (1-2 етапи роботи).

Драматизм ситуації доходить до свого піку, коли студент сидить за мольбертом перед натурою й відтворює форми натури засобами рисунку (лінія, штрих) не за спогляданням реальності, а за відбитком на екрані свого гаджета. Така ситуація веде до унеможливлення на перших етапах академічного рисунку застосовувати метод візування без інструментів (на око) у виявленні пропорцій форми натури (частини до цілого, частин між собою). Перерисовка з відбитку на екрані стає формальним копіюванням форми натури без осмислення співвідносин форми натури до середовища, в якому вона знаходиться. Студент не розуміє, що повинен передати на рисунку відчуття відстані до натурної постановки, на якому він знаходиться. І як наслідок, не спроможний відтворити у градації тональності відчуття простору до моделі й за нею. Не враховує напрям і кут падіння світлового потоку з метою виділення наближених до ока художника частин форми натури засобами лінії та фактурою штриху. Отримуємо рисунок як результат копіювання з фото, а не аналіз форми за професійними вимогами.

Намагання викладача відірвати студента від гаджета (заборонити користуватися у процесі занять) не є ефективним і не дає бажаний результат. Навпаки, приводить до стимулювання негативних емоцій, протесту з боку здобувача освіти й до конфліктів з викладачем.

PEDAGOGY AND EDUCATION

Потрібно усвідомити незворотність науково-технічного та інформаційного прогресу. Стало на часі винайти шлях балансу між традицією та інноваціями, у нашому випадку, у навчанні за традиційними методиками академічного рисунку й живопису завдяки модернізації високими технологіями (ІТ) традиційних методик.

Розглянемо історичні приклади з початку 20 ст. Винайдення техніки фотографії дозволило художникам не витрачати час на нескінчені замальовки з натури (аудиторної і пленерної), а фіксувати натуру у потрібному ракурсі та емоційному стані, фіксувати мить певного кута освітлення. Відомий живописець 2-ї пол. 19 ст.-початку 20 ст. Ілля Рєпін (1844–1930) успішно користувався фотовідбитками як начерками для втілення своїх ідей у творчих композиціях (Кухарка та мати художника Серова для царівни Софії, портрети Стасова, Глинки [4]). Відомий і популярний художник доби Модерну Альфонс Муха (Мюша) (1860–1939) активно користувався фотовідбитками ракурсів живої натури (фігури людини) у своїх знаменитих композиціях у стилі L'Art Nouveau (Модерн). Це підтверджується фотографіями на просторах інтернету [1].

Американські художники, що працювали у стилі pin-up (пін-ап), наприклад, Чарльз Дан Гібсон (1867–1944), Джоді Петті (1894–1975), Джил Елвґрен (1914–1980), Дуейн Брайерс (1911–2012) інші активно використовували фотовідбитки з натурниць у певних ракурсах та емоційному стані, щоб створювати кольорові композиції ілюстрацій, рекламних постерів, коміксів, анімації. Це підтверджується численними фото доказами, що викладені в інтернеті [2]. Результат мистецької якості утворювався завдяки професіональним компетентностям художників, котрі користувалися власною розвинутою зоровою пам'яттю. Фотовідбитки виконували роль допоміжного матеріалу (замість численних ескізів від руки) у зображенні форми. Цікаво, на згаданих світлинах бачимо натурниць з певними і не ідеальними формами тіла, а на художніх творах бачимо ці форми «виправленими» оком художника відповідно його задуму [5].

Протягом усього 20 ст. часто користувалися фотозображеннями у створенні афіш до кінофільмів та театральних вистав, до офіційних портретів представників вищих ешелонів влади тощо.

Поява фантастичних можливостей ІТ дозволила винаходити

PEDAGOGY AND EDUCATION

нові напрямки діджитал-арту. Але художня освіта у сталих академічних методиках опанування технік рисунку і живопису залишається незмінною вже протягом багатьох століть. Поколіннями студенти країн європейської цивілізації робили аналіз форми засобами рисунку та живопису у певній дідактичній послідовності виконання завдань від малювання простих геометричних тіл, натюрмортів, гіпсових відливок голів античних персонажів та торсів до ракурсів форм живих натурників.

У різні часи різні художники-викладачі європейських академії образотворчого мистецтва утворювали свої методи навчання основ образотворення. Наприклад, віртуоз-рисувальник Антон Ажбе (1862–1905) у Мюнхені (Німеччина) відкрив власну студію рисунку. У викладанні застосовував винайдений ним метод «Prinzip der Kugel» – принцип кулі, освітленої точковим джерелом світла для утворення світлотіньового моделювання форми [6].

У другій половині 20 ст.–поч.21 ст. Микола Підгорний (1944), заслужений художник України (творив у Полтаві) створив серію чудових портретних рисунків і малюнків талановитих художників – своїх товаришів, чим зберіг пам'ять про митців. Портрети характерні, психологічні, чудовий стиль виконання – класичний рисунок. Користування фотографіями виявляє миттєвість емоційного настрою моделі, яку зафіксує фото. Якщо модель позує кілька сеансів навіть по одній годині, то таку виражену емоційність навряд чи можна зберегти на обличчі якщо позуєш художнику. Тільки талант і високий професійний рівень художника Підгорного дозволили створити такі життєві портрети з фотовідбитків. Ці портрети можна побачити у фейсбуці на сторінці Полтавського художнього музею «Галерея мистецтв імені Миколи Ярошенка» за 9 жовтня 2022 р. [3]

Доцільно визначити характеристики традиційної методики академічного рисунку та модернізації засобами ІТ. Іншими словами: удосконаленої.

Традиційна академічна методика рисунку:

1. Мислення формами (Антон Ажбе)
2. Конструктивний рисунок (виявлення внутрішньої конструкції форми)
3. Візування без інструментів (метод) – на око:

PEDAGOGY AND EDUCATION

- знаходження пропорцій між частинами форми і до цілого;
- збалансована композиція на форматі як осмислення форми у просторі;

- видимі частини форми мають логічне продовження у невидимій частині відповідно ракурсу форми і куту зору. Мозок через око уявно домальовує невидимі частини форми. Якщо оживити намальовану форму живої природи, то ця форма має бути повноцінно цілісною як у реальності під різними кутами спостереження.

4. Світло-тіньове моделювання – створення ілюзії тривимірності на двовірній площині паперу (полотна тощо):

- напрям та кут падіння променевого потоку світла;
- градації від темного у тінях до найсвітлішого і блику;
- увага до градацій напівтонів у виявленні форми;
- увага до природного ритму і циклу зміни кута падіння світла.

5. Узагальнення світло-тіньового моделювання форми природи з фоном з метою утворення відчуття повітряного простору.

6. Використання методу утворення повітряної перспективи.

Модернізована методика рисунку:

1. Модернізація методики академічного рисунку засобами ІТ:

- цифрова фотографія (діджитал-фото);
- сканер 3D – панорамне фотографування – вибір ракурсу, скрин саме цього ракурсу (моменту) – роздруковка зображення.
- аналіз форми на зображенні з цифрового відбитку:

1) виявлення деформації розмірів форми та її частин і корегування на око – зменшення частин, що наближені до камери і непропорційно збільшені; збільшення віддалених від камери частин форми природи.

2) виявлення градацій тіньових та світлих відтінків; осмислення виявлення яскравості у місцях прямого падіння світла на форму природи.

2. Увага до деталей: складок, заломів, до мілких предметів з аналізом рівня і сили освітлення та вибору доцільності деталізації їх на зображенні.

3. Знаходження рівня узагальненості:

- за задумом: що головне, те й виділяється тоном, деталізацією фактури.

- другорядне ледь проявлене, не деталізоване, на рівні

PEDAGOGY AND EDUCATION

силуету та плями..

4. Намагання, попри механічну оптику діджитал-камери і уплощеність відбитків, створити відчуття повітряного простору, в якому знаходиться натура.

5. Розуміння, осмислення переваг діджитал зображень, що характерні незвичайною статикою по відношенню до натурної постановки з живою людиною.

Переваги:

- непорушність, фіксація певного моменту;
- не змінення поз випадковими рухами;
- зафіксованість градацій світло-тіней;
- зафіксованість миттєвості емоційного виразу обличчя, динаміки рухів корпусу та кінцівок, що живий натурник не спроможний витримувати навчальну пару і повторювати потрібну кількість занять

На вище наведеному теоретичному підґрунті автором у 7 семестрі 2023–2024 н. р. разом з здобувачами мистецької освіти (023) було розпочато методично-практичний експеримент з модернізації традиційної методики академічного рисунку живої натури з використанням діджитал фотовідбитків на екранах гаджетів та 3D-сканера. На тлі драпіровок сиділа натурниця. 3D-сканером було утворено тривимірну динамічну модель натури на екрані гаджету, зроблені цифрові фотографії з різних ракурсів за вибором студентів. Дівчина, що грала роль натурниці, долучилася теж до виконання завдання і більше не позувала. Натурний фон драпіровок залишався незмінним до завершення роботи. У процесі малювання за відбитками на екрані, студенти не раз передивлялися рисунки художників 20 й 21 століть, що зроблені з використанням фотовідбитків. Аналізували хід виявлення форма під певним кутом освітлення натури, виправляли деформації форми у цифрових відбитках. Ці виправлення відбувалися методом аналізу отриманих за попередні роки навчання рисунку компетентностей: пропорційність частин тіла фігури до цілого, винайдення реальних пропорцій тих частин тіла, що збільшенні наближенням до камери. Виконавці намагалися творчо підійти до вирішення традиційного завдання рисунку і не втратити відчуття реальності у світло-тіньовому моделюванні форми та утворення ілюзії тривимірності на двомірній площині.

З вище викладеного можна зазначити:

PEDAGOGY AND EDUCATION

1) Модернізація засобами цифрових технологій (камера, 3D-сканер + фіксація (скрин) певного ракурсу у традиційних методик академічного ОМ (рисунок, живопис) доцільна до впровадження у навчальний курс.

2) Використання фото у навчальному процесі рисунку або живопису спирається на історичні приклади:

- Ілля Рєпін – економія часу у роботі (замість ескізування руками) художника;

- Альфонс Муха (Мюша) – моделі у певних для задуму позх перед фотоапаратом. Далі художник корегує форми фігур натурниць відповідного свого задуму і перетворює у художні образи.

- Пін-ап (Pin up), Америка. Художники (Чарльз Дан Гібсон, Джоді Петті, Джил Елвґрен, Дуейн Брайерс інші) надають моделям потрібних поз, фотографують у певних, потрібних для задуму, ракурсах, роблять знімки та по цих відбитках малюють свої композиції, де корегують форми живої натури відповідно власним смакам та уявленням про ідеал краси згідно задуму.

3) Проблеми недостатнього володіння технікою рисунку та невміння аналізувати форми натури засобами рисунку: видно і зрозуміло на перший погляд, що роботи зроблені з фото. Це означає – нерозвинутість зорової пам'яті. Фотовідбитки мають тільки допомагати деталізувати форми натури.

Рисунок, малюнок повинні сприйматися як зроблені з натури!

References:

- [1] Альфонс Муха і його жінки. URL:<https://2queens.life/Articles/Dom-Hudozhnikov-Klassika/Alfons-Muha-i-ego-ZHenshhiny.aspx?ID=226>
- [2] Відомі художники пін-ап. URL:<https://veryimportantlot.com/ru/news/obchestvo-i-lyudi/znamenitye-xudozhniki-pin-ap-roditeli-toj-samoj-devushki>
- [3] Полтавський художній музей, Галерея мистецтв імені Миколи Ярошенка 9 октябрь 2022 г. URL:<https://www.facebook.com/Yarartgalerypoltava>
- [4] Чому великі живописці таємно використовували фото в якості натури... URL:<https://saratov.bezformata.com/listnews/zhivopistci-tayno-ispolzovali-foto/92072419/>
- [5] Як у минулому робили жінок ідеальними без фотошопу. URL:https://www.volynnews.com/news/rest/iak_u_mynulomu_roblyly_zhynok_idealnymy_bez_fotoshopu/
- [6] Ямаш Ю. Студії Івана Труша в Мюнхенській школі Антона Ажбе. (2017). Вісник Львівської академії мистецтв. Вип. 31. – С. 236-247.